

Հանրապետության շրջափակման պատճառով տնտեսական կորուստների մասին

Աղբյուրների կողմից Հայկական ԽՍՀ-ի և ՂԳՄ-ի շարունակվող շրջափակման նետահեղձ երկրի բարոյական, նյութական, տնտեսական և քաղաքական բնույթի դժվար վերականգնելի վնաս է ճանաչվում:

Սեպտեմբերի 25-ի գիշերվանից սկսած մեր հանրապետության երկարալային «պատուհան» փոփոխվել է քաղաքացիական պատերազմի և քաղաքացիական պատերազմի միջև: Վեց օրում (սեպտեմբերի 25-30-ը) հանրապետության կողմից ստացվել է ընդամենը 3277 վազոն, որ կազմում է սահմանված տեխնիկական նորմայի (օրական 1340 վազոն) 40,8 տոկոսը: Բացի դրանից, ստացված բեռների մեջ առաջին պես բացակայում է վառելիքը, որ կազմալուծում է ապրանքների բեռնաքանակը և դրանք կոնկրետ սպառողներին հասցնելու պրոցեսը: Փաստորեն շրջափակումը եւր ձեռք է ստացել: Կարող ենք ասել, որ շրջափակումը և վառելիքի վազոնները անջատվում են, իսկ շրջափակումը հիմնականում ստացվում են օգտագործման համար ոչ պիտանի վիճակում:

Այս ամենը անշափ ծանր վիճակի մեջ է դնում հանրապետության ժողովրդական տնտեսությունը: Ընդամենը տուժում են մեր պարտադրանքի երկրի մյուս հեղինակները և արտասահմանում:

Կորուստներ են կրում հանրապետության ժողովրդական տնտեսության փաստորեն բոլոր ճյուղերը, շրջափակումը անդադրադադար է հանրապետության կենսապահովման վրա: Հիմնական ճյուղերի կոնկրետ տնտեսական վնասը ներկայումս է.

ՏՐԱՆՍՊՈՐՏ ԵՎ ԿՈՄՄՈՒՆԻԿԱԿՆԵՐՆԵՐԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒՄ

Սեպտեմբերի 1-ից մինչև 24-ը ընկած ժամանակահատվածում հանրապետությունում Աղբյուրների կողմից կողմից կազմակերպված 28,1 հազար բեռնված վազոն, իսկ ընդամենը սեպտեմբերին նորաշենի և ինչպես կցատեղերից ստացվել է 7453 վազոն, նորմայի 40800-ի դիմաց, կամ ընդամենը 18,3 տոկոսը: Պակաս են ստացվել 1500,6 հազար տոննա ծավալի տարրեր բեռները: Այդ ժամանակահատվածում ընդամենը ստացվել են 723 ցիստեռն լցովի բեռներ, կամ նորմայի 9,3 տոկոսը, որի համեմատ չի ստացվել 318,5 հազար տոննա լցովի բեռ, այդ թվում «Շախմատի մեքենա» անտրաստրադակալի միավորման գծով՝ 52,0 հազար տոննա բեռներ, 20,0 հազար տոննա դիզելային վառելիք, 103,7 հազար տոննա վառելիք մազութ, Պետական գծով չի ստացվել 38,6 հազար խորանարդ մետր փայտանյութ, 280,0 հազար տոննա ցեմենտ, 50,0 հազար տոննա սև մետաղի գլանվածք: Վառելիքի սուր պակասի հետևանքով շրջափակվել կորուստներ կրեց նաև ավտոմոբիլային տրանսպորտը, որոնք կազմեցին եկամտի ավելի քան 12 միլիոն ուրախ:

ԱԳՐԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԿՈՄՄՈՒՆԻԿԱԿՆԵՐՆԵՐԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒՄ

Աղբյուրների ձեռնարկած շրջափակման հետևանքով հանրապետությունում մեծապես վատթարացավ գյուղատնտեսական աշխատանքների ընթացքը: Այսպես, 1989 թվականի օգոստոսի 20-ից մինչև հոկտեմբերի 1-ը ընկած ժամանակահատվածում վառելիքային նյութների և տրանսպորտի բացակայության պատճառով հնարավոր չեղավ հացարույսերը ժամանակին հավաքել: 2,0 հազար հեկտար, եգիպտացորենը՝ 2,4 հազար հեկտար, բանջարեղենը՝ 1,4 հազար հեկտար մակերեսի վրա, չհնձվեց ավելի քան 7,0 հազար հեկտար ցանոթի ու բնական խոտ, որոնք, 3,0 հազար տոննա զուլա

սոխ, 100 տոննա սխտոր, 2,6 հազար տոննա միս (սպանդակի բաշտ), 3,8 հազար տոննա յուղ, 3,8 հազար պայմանական տուփ կաթնամթերք: Վերջին օրերին ըստացվել է 80 տոննա կարտոֆիլ, որը ճանապարհին երկար մնալու հետևանքով փչացել է և պիտանի չէ սենյոգի համար: Բենզինի բացակայության պատճառով տնտեսություններից և բնակչությունից գյուղամթերքներ գրեթե չեն բերվում հանրապետական շուկա: շրջափակման օրերին դաշտերից մանրածախ առևտրի ցանցում չեն ստացվել 4000 տոննա կարտոֆիլ, 5000 տոննա բանջարեղեն, 500 տոննա պտուղ, հազար տոննա խաղող:

Վերևում ասվածը հանրապետության շուկաներում գների ըզգալի բարձրացման պատճառ է դարձել:

Հանրապետությունը ընդհանուր միտքնական ֆոնդին պակաս է առաքել 2860 տոննա պտուղ, 2,5 հազար տոննա խաղող, 3,6 հազար տոննա բանջարեղեն՝ 1,5 միլիոն ուրախ ընդհանուր զուլաբով:

ԲՆԱԿԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՍԱՊԱՀՈՎՈՒՄ

Աղբյուրների կողմից ավտոճանապարհների և երկաթուղիների տեղական շրջափակման հետևանքով հանրապետությունում չի ստացվել ավելի քան 18 միլիոն ուրախ պարենամթերք, այդ թվում 8 միլիոն ուրախ շաքար, մեկ միլիոն ուրախ ձուկ և ձկնամթերք, մնացած զուլաբի չեն ստացվել պահածոներ, միս, կենդանական ու բուսական յուղ, ալյուր, սուրճ, լուցկի և այլն:

Նույն պատճառով չեն ստացվել ավելի քան 100 միլիոն ուրախ ոչ պարենային ապրանքներ, այդ թվում բնակչության համար նախատեսված 27 միլիոն ուրախ շինանյութ, 17 միլիոն ուրախ կոշիկ, 5 միլիոն ուրախ հագուստ, 3,7 միլիոն ուրախ դեղամիջոց և այլն:

Բացի դրանից, հանրապետությունում վառելիքի պակասը հանգեցրել է հանրապետության կենսապահովման գործունեության խախտմանը, նախ և առաջ բնակչության պարենավորման հարցում: Այսպես, մանրածախ առևտրի ցանցում չի ստացվել ավելի քան 20 միլիոն ուրախ պարենամթերք, կենսականորեն կարևոր այնպիսի մթերքներ, ինչպիսիք են հրուշակեղենը (2,4 միլիոն ուրախ), կենդանական յուղը (1,5 միլիոն ուրախ), մակարոնեղենը (ավելի քան 0,6 միլիոն ուրախ), ձեթը (մեկ միլիոն ուրախ), ալյուրը և ձավարեղենը (մոտ մեկ միլիոն ուրախ) և այլն:

Նկատելիորեն դատարկվել են խանութների վաճառատեղանները, երկար հերթեր են գոյանում հացի և ձավարեղենի համար, վաճառքում չկան բրինձ և մակարոնեղեն, լուցկի և այլ ապրանքներ:

Հանրապետության բնակչության շրջափակման պատճառով մոտ երկու միլիոն ուրախ կենցաղային սպասարկում, իրենց ժամանակահատվածում ընդհանուր հանրապետության մեջ ձեռնարկված (89 թվականի հոկտեմբերի 1-ի դրությամբ) հանրապետության սահմաններից դուրս առաքվելու են պատրաստ մանրածախ գներով մոտ 90 միլիոն ուրախ զանազան ապրանքներ, որից 15 միլիոն են միտքնական ենթակայության ձեռնարկություններում, իսկ 75 միլիոն ուրախ՝ հանրապետության միջնորդությունների և զերտեսությունների ձեռնարկություններում: Ստեղծված իրադրության մեջ նպատակահարմար է այդ արտադրանքը, որի մեծ մասը խիստ դեֆիցիտային է, իրացնել հանրապետության ներսում:

Ինչ վերաբերում է երրորդ եռամսյակի և ինն ամսվա պլանների կատարմանը, ապա դրանք զգալիորեն թերակատարված են: Ամբողջությամբ վերցված արդյունաբերության հունվար-սեպտեմբերի պլանը, չհաջված շտկումները, ըստ մատակարարումների թերակատարվել է 6,3 տոկոսով, թերի մատակարարելով մոտ 348,2 միլիոն ուրախ արտադրանք, հաշվի առնելով շտկումները, պլանը թերակատարվել է 3,8 տոկոսով կամ 204,0 միլիոն ուրախ, իսկ արտադրանքի թողարկման ծավալը անցյալ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ կազմել է 21,2 հազար ուրախ:

ՄԱՐՈՒՄ ԵՎ ԿՈՄՄՈՒՆԻԿԱԿՆԵՐՆԵՐԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒՄ

Շրջափակման սկզբից ի վեր անցած ժամանակահատվածում ընդհանուր հաշվով հանրապետության արդյունաբերության մեջ ձեռնարկությունների արտադրական ծրագրերի համեմատ արտադրանքի կորուստները կազմել են 176 միլիոն ուրախ, որից 110 միլիոն ուրախ ընկնում է սեպտեմբերին, իսկ այդ նույն ժամանակահատվածում սպառողները չեն ստացել 130 միլիոն ուրախ արտադրանք (այդ թվում երկրի ուրիշ ընդհանրություն)՝ 60 միլիոն ուրախ, որից 103 միլիոն ուրախ արտադրանք չի առաքվել սեպտեմբերին:

Առ 1-ը հոկտեմբերի շրջափակման պատճառով «Լույս» միավորումը չի ստացել 7,0 միլիոն ուրախ նյութեր, իսկ մնացած պաշարները կրավականացնեն ընդամենը 5-6 օր աշխատելու համար, այդ թվում արտադրի ու պողպատի ներկեր և սողա՝ 1-2 օրվա համար, պահեստներում կուտակվել է 8,0 միլիոն ուրախ պատրաստի արտադրանք, որը սպառողներին առաքելու հնարավորություն չկա, պայմանագրերը չկատարելու համար սուղանքը կազմել է 1,2 միլիոն ուրախ:

«Շախմատի մեքենա» միավորման մեջ որոշ նյութերի պաշարների սպառված են, սեպտեմբերին սպառողներին չի առաքվել 14 միլիոն ուրախ արտադրանք:

Հացամթերքների միջնորդության ձեռնարկությունները շրջափակման պատճառով չեն ստացել 600 տոննա ալյուր, 1,3 հազար տոննա ձավարեղեն և 30,4 հազար տոննա հատիկահումք:

Պետազրոարդի ձեռնարկությունները սեպտեմբերին հանրապետությունից դուրս գտնվող սպառողներին չեն առաքել 20 միլիոն շիշ հանքային ջուր, 500 տոննա սեղանի աղ, 500 հազար ուրախ զինեկային Մոսկվայի, Սարատովի և Լենինգրադի ձեռնարկություններում լցարկելու համար, 50,0 հազար ինվալյուտային ուրախ կոնյակ արտահանության համար:

Ամբողջությամբ վերցված հանրապետության թեթևարդյունաբերության սեպտեմբերին շրջափակման պատճառով սպառողներին չի առաքվել 14,5 միլիոն ուրախ արտադրանք:

Շտապ օւտումնասիրման տվյալներով, ձեռնարկությունների պահեստներում կուտակվել է ժողովրդական սպառման արտադրական ապրանքների զգալի պաշարներ, որոնք շրջափակման պատճառով չեն կարող սպառողներին հասնել ինչպես հանրապետության ներսում, այնպես էլ նրա սահմաններից դուրս:

Մասնավորապես հնարավորություն չկա երկրի այլ ընդհանրություն սպառողներին առաքել 4,9 հազար մագնիտոֆոն, 24,0 հազար եռաթաղանթյին բարձրախոս, 875 «Դեանա» լիպցի մեքենա, 132 հազար կենցաղային ժամացույց, 1088 ռադիոկառուցիչ և կուլտուրական շաքար այլ զեֆիցիտային ապրանքներ: Հանրապետության թեթևարդյունաբերության սպառողները առաքվելու իրենց

ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Երկրաշարժի գոտու օբյեկտների շինարարության ընթացքը աղետալի վիճակում է: Աղբյուրների կողմից անցնող երկաթուղով բեռնափոխադրումների դադարեցման հետևանքով նշանակալից վրաս է հասցված այն կազմակերպություններին, որոնք մասնակցում են երկրաշարժի հետևանքների վերականգնմանը: Հայաստանում մեծ քանակությամբ բեռներ շինարարական կազմակերպություններին, Շինանյութերի, հումքի, վառելանյութի և այլ նյութերի շտապվելը փաստորեն հանգեցրել է շինարարական աշխատանքների դադարեցմանը: Աղետի գոտում և միտքնական հանրապետությունների եկած բանվորների զանգվածային արտահանություն:

Այսպես, Արթիկի շրջանում «Բելազրոարդին» տրեստը չի ստացել 24 վազոն սղոցանյութ (1920 խոր մետր), 120 տոննա ամրան, 200 հազար աղյուս, 32 վազոն երկաթաթուղ (790 խոր մետր), մեկ վազոն կիր (58 տոննա), երկու վազոն շիֆեր (120 հազար քառ. մետր), 351 տոննա բենզին, 1439 տոննա դիզելային վառելանյութ, մեքենաների պարապորտը կազմել է 320 հերթափոխ-մեքենա, «Լիտհային» միավորումը ընդհանուր հաշվով չի ստացել մոտ 300 վազոն, այդ թվում 23 վազոն ցեմենտ (2500 տոննա), 900 հազար աղյուս, 170 տոննա ամրան, երկու վազոն սղոցանյութեր (100 խորանարդ մետր), 2000 մետր խողովակ:

Լենինականը չի ստացել 54 հազար տոննա ցեմենտ, 8,6 հազար տոննա մետաղ, 4000 տոննա խողովակ, 117 հազար տոննա այլ նյութեր: Կիրովականը չի ստացել 19,3 հազար տոննա ցեմենտ, 0,7 հազար տոննա մետաղ, 56 հազար տոննա այլ նյութեր, Սպիտակը՝ 730 տոննա ցեմենտ, 168 տոննա մետաղ, 1,4 հազար տոննա այլ նյութեր, մյուս շրջակներում ընդհանրությամբ՝ 2,9 հազար տոննա ցեմենտ, 672 տոննա մետաղ, 5,4 հազար տոննա այլ նյութեր: Ընդհանուր հաշվով, աղետի գոտում պակաս են ստացվել 127 հազար տոննա ցեմենտ, 12,1 հազար տոննա մետաղ, 4000 տոննա խողովակ, 178 հազար տոննա այլ նյութեր:

Բեռների թերմատակարարման պատճառով Լենինական քաղաքում չեն կատարվել 30,8 միլիոն ուրախ, Կիրովականում՝ 11 միլիոն ուրախ, Սպիտակում՝ 3,3 միլիոն ուրախ, մյուս շրջակներում և ավաններում՝ 13,2 միլիոն ուրախ: շինմոնտաժային աշխատանքներ, ամբողջությամբ վերցված աղետի գոտում շինմոնտաժային աշխատանքների ծավալը թերակատարվել է 108,3 միլիոն ուրախ չափով, իսկ պարապորտի համար աշխատավարձի ֆոնդի զերտեսակերպությունների կազմել է 21,2 հազար ուրախ:

Աղետի գոտում վառելիքային նյութերի բացակայության պատճառով շինարարական տեխնիկայի և ավտոտրանսպորտի սպառարդը կազմել է 193,2 հազար հերթափոխ-մեքենա, ինչը հանգեցրել է 13,5 միլիոն ուրախ կորուստների:

Շահագործման չեն հանձնվել 99,7 հազար քառ. մետր ընդհանուր մակերեսով բնակարաններ:

Այսպիսով, շինյած ձեռնարկվող շանքերին, շրջափակումը շարունակվում է: Շրջափակման բոլոր օրերին միայն հանրապետության պետատի կազմակերպությունների միջոցով (հաշվի առնելով տարանցիկը) ընդհանուր հաշվով չեն ստացվել ավելի քան 70 միլիոն ուրախ զանազան նյութատեխնիկական ռեսուրսներ, այդ թվում 88 հազար տոննա սև մետաղների զանգված, 5,5 հազար տոննա գույնավոր մետաղների զանգված, 5,0 հազար տոննա պողպատե խողովակ, 9,8 միլիոն ուրախ մեքենանշինական արտադրանք, 5,0 միլիոն ուրախ ֆիմիական և նավթաֆիմիական արտադրանք, 3,5 միլիոն ուրախ զանազան ապրանքներ, 100,9 հազար խորանարդ մետր փայտանյութ, 3,08 հազար վազոն-տնակ:

Մանրածախ առևտրի ցանցում փաստորեն սպառված են շատ տեսակի ապրանքների նորմատիվային և զերտեսակի պաշարները, դրանցից մի քանիսի գծով սկսել են օգտագործվել պետական ռեզերվները: